

אחרי הטיהור האתני, מסמכים מהנִכְבָּה ביפו

1. ביזת הרהיטים (מבחר)

2.6.48

לכבוד

מר שיטריט, השר לענייני הערבים והמשטרה

א.נ.

ברצוני להביא לתשומת ליבו שאלה שהובאה לפני על ידי הוועדה הערבית המקומית והיא שאלת החרמת רכוש של תושבים הנמצאים במקום. אדוני ייזכר לבטח שבהסכם הכניעה הובטח לתושבים שלאחר זיהויים וכו', יורשו לחזור לחיים הרגילים. בינתיים קרו כמה מקרים של החרמת רכוש וסחורות של ערבים הנמצאים במקום. מקרה ספציפי הוא בית חרושת למיצים השייך לאחמד אבו לבן בשותפות עם יהודים וכן עוד מקרים של רכוש בחנויות של אנשים הנמצאים במקום.

לדעתי אין להפקיע רכוש של תושבים. אם הרכוש, כמו בית החרושת, דרוש לייצור למטרות המלחמה, אזי צריך להפקיעו ולהפעילו במקום למטרה זו, ולא להוציא את המכונות. כך קרה גם בזמן המלחמה [העולמית]. רכוש גרמני הופקע, אבל לא הוצא. נעשה חוזה ושולם שכר דירה. אסיר תודה אהיה לכבודו אם יואיל להביע לי את חוות דעתו בעניין זה.

בהזדמנות זו הייתי מבקש להודיעני מתי אדוני מוכן להיפגש עם הוועדה הערבית המקומית. אני ממליץ על פגישה זו.

בכבוד רב

יצחק צ'יזיק¹

מושל צבאי

1 המושל הצבאי הראשון של יפו, שמונה לעיר עם כיבושה במאי 1948, יצחק צ'יזיק, ניכר בכוונותיו הטובות, אבל הוחלף בידי המושל לניאדו, שהשתייך כבר למנגנון החדש אשר הוקם ביולי 1948.

20.6.48

אל ע. פרסיץ – משרד יפו.

הנני מתכבד להודיעך כי לצערי הרב קרו כמה מקרים נוספים של הוצאת רהיטים מדירות פרטיות, בזמן שצו ההחרמה סימן מקום שונה לגמרי. דבר זה נעשה בנוכחותם של פקחים, ונדמה לי כי א) או שהפקחים יודעים על האיסור ועוברים עליו בכוונה ועל ידי זה נעשים שותפים בעבירה, או ב) הפקחים אינם יודעים על איסור זה. הנני מבקשך לכן להוציא את ההוראות המתאימות לכל הפקחים והרשמים כי עליהם למנוע את הפריצה והוצאת רכוש מדירות פרטיות. מצידי ניתנו הרשות לאסור כל אדם, הכולל גם פקחים, אשר יעברו על הוראות אלו. עבריינים מסוג זה ייאסרו לתקופת מאסר ארוכות.

י. צ'זיק**מושל צבאי**

21.6.48

אל: מר יוסף יעקבסון**הנידון: החרמת רהיטים.**

לרגל ביקוריהם התכופים של באי כוח או"ם והצלב האדום באזור יפו, הנני מציע להפסיק את החרמת והוצאת רהיטים מיפו למשך תקופת ההפוגה. אין, לדעתי, הכרח מיוחד להוצאת רהיטים, דבר העושה רושם עגום מאוד בדרך כלל, ובפרט בימי ההפוגה הנוכחיים. אפשר בתקופה זו להתרכז בהוצאת החומרים הכבדים כגון ברזל, עצים, פחים וכו', הנמצאים במקומות מרכזיים. אשמח לקבל את הסכמתך להצעתי זו בהקדם

יצחק צ'זיק**מושל צבאי**

21.6.48

אל משרד יפו – ע. פרסיין

הנני מצטער לציין כי למרות הוראותי לא לשלוח צעירים לשם חיפוש רכוש בעיר בכדי לקבל אחר כך צו הפקעה מכם, נשנית תופעה זו מפעם לפעם. כדוגמה ישמש המקרה שאירע הבוקר. על יד מחסום הכניסה הופיעו שני בחורים עם רשיונות כניסה מספרים 3032 ו-3035 שניתנו לשאול הס ואפרים סולובייצ'יק, שצריכים היו להיכנס לעיר לחפש מקרר חשמלי בשביל משטרה צבאית.

מיותר להדגיש בשלב זה את השלילה שבתופעה זו. אני דורש שדבר זה ייפסק מיד. אני מבקש הקפדה רבה בהוצאת רשיונות כניסה ולבחון את המטרה שלשמה נכנסים האנשים לאזור יפו.

בהזדמנות זו, הנני להעיר כי רשיונות הכניסה הנ"ל היו מחודשים 4 פעמים ובלי תמונות נושאייהן, דבר שהוא בניגוד גמור להוראותי בנוגע להוצאת רשיונות.

יצחק צ'זיק

מושל צבאי

30.6.48

אל מר יוסף יעקובסון, ועדת הקניות המרכזית

הנידון: החרמת רהיטים

הנני מתכבד להתייחס אל מכתבך מס, 48/1054 מתאריך 22.6.48 ומצטער להודיעך, כי אינני מוכן לוותר על דרישתי לא להוציא רהיטים מדירות פרטיות תוך תקופת ההפוגה. אינני מסכים איתך כי הרושם המתקבל על המסתכל מהוצאת חומרים כבדים כגון ברזל, עצים וכו' הינו אותו רושם המתקבל מהוצאת רהיטים. לאור האמור למעלה, הנני חוזר על בקשתי להפסיק את החרמת הרהיטים, לפחות עד שתתקבל החלטת ממשלה בעניין בקשתם של הערבים לחזור ליפו.

י. צ'זיק

מושל צבאי

2. דו"חות המושל הצבאי לניאדו [מבחר]

13.8.48

דו"ח שבועי מס' 2

על פעילות משרדי המושל הצבאי ביפו.

מיום 5.8.1948 עד יום 12.8.1948

1. העברת תושבי יפו:

השאלה שהעסיקה ביותר את המושל הצבאי בשבוע האחרון היתה שאלת פינוי כמה מתושבי יפו וריכוזם במקומות קבועים.

הוועדה הערבית לשעת חירום פנתה כמה פעמים למושל בעניין זה במחאות ותלונות ולבסוף ביקשה ראיון עם שר המיעוטים שנתקיימה במשרדי המושל ביום 11.8.48.

לאחר שמיעת טענות הוועדה הערבית נמסרו על ידי שר המיעוטים ההוראות דלהלן:

אין לפנות את הדירות בבהלה ובחופזה ויש לתת לערבים שהות מספיקה במידת היכולת.

תוך עשרה ימים יש לפנות את הערבים מהמקומות שבהם ישוכנו יהודים. משרד האפטרופוס על רכוש האויב ימציא אמצעי הובלה לערבים, בעלי היכולת בלבד ישלמו דמי הובלה.

הוועדה הערבית תשתף פעולה ותציע דירות להעברה בהתאם לגודל המשפחה.

אם יהיו רהיטים בבתים המוצעים לערבים, יכונסו הרהיטים בחדר אחד שייסגר וייחתם לאחר עריכת רשימה. העתקות מהרשימות תישארנה במשרדי המושל. משפחות שיש להם רהיטים, החייבים לעבור למקום אחר, יוכלו להעביר את רהיטיהם יחד איתם.

רהיטים אשר יהיו בדירות המועברים מניחים שהם שלהם, אבל אם בעל הדירה אינו נמצא ואחר גר במקומו, במקרה זה האפטרופוס על רכוש האויב ייחשב לבעל הרהיטים.

תושבים ערבים זקנים ואנשי שלום יוכלו להישאר בדירותיהם ברשות מיוחדת מאת המושל, שיוכל לדון על כל מקרה ומקרה בפני עצמו. לאנשים כאלה יינתנו רישיונות מוגבלים לתנועה.

הערבים הנמצאים על המקום ואשר בתיהם פונו יוכלו הם בעצמם להשכיר את בתיהם ליהודים.

המשטרה העברית וכוחות הצבא ישתפו פעולה בקשר עם סידור העברות.

2. החזרת החיים הנורמליים ביפו.

לאחר פגישה עם שר המיעוטים ושמיעת המשלחת הערבית ניתנו על ידי השר שטרית ההוראות הבאות:

יש לדאוג להשגת סחורות מהעיר תל אביב לצורכי האוכלוסיה הערבית – בגדים, מכולת, וכו'.

רצוי לפתוח חנות כללית מעין המשביר המרכזי שבה יוכלו הסוחרים הקטנים לרכוש לעצמם סחורה למכירה, וכן סחורה גולמית לעבודה כגון עור לנעליים, בד לתפירה וכו'.

יש לפתוח בית מרקחת ביפו ולעשות את ההקלות לכך. וכן לעזור לרופא השיניים ד"ר דמרז'יאן לפתוח את מרפאתו.

בדבר בקשת הוועדה הערבית להקציב סך של עשרת אלפים לירות למתן חלוטות לסוחרים זעירים, יש לדון בעניין זה עם שר האוצר.

3. בעניין פתיחת בית דין מושלמי

[...]

4. תזכיר הוועדה הערבית לליק-סאקסס.

המושל הצבאי מודיע: משלחת הצלב האדום ביקרה אותי ומסרה לי העתקה מתזכיר שהוועדה הערבית ביקשה לשלוח למועצת האומות המאוחדות. יו"ר המשלחת הביע את דעתו כי אין זה מתפקיד המשלחת לשמש נושא מכתבים לוועדה הערבית וכי תפקידם אינו בשטח של העברת תלונות בצינורות פוליטיים החורגים ממסגרת עבודתם, אלא שהוא מוכן לעשות זאת אם המושל רוצה לצרף תשובה. המושל ענה שגם הוא חושב שאין זה מתפקיד הצלב האדום, אלא שאין הוא עונה באופן קטגורי עד שיתיעץ עם אחד המינסטרים.

מר שטרית קובע שתשובת המושל תהיה כפי שחשב, שאין זה מתפקיד הצלב האדום, וכן שדעת יו"ר המשלחת של הצלב האדום להחזיר את התזכיר לשולחיו כפי שהסכים גם המושל היא הנכונה.

5. בעניין סמכות המושל הצבאי וקביעת השטח.

לדעתי המושל הצבאי הוא הממונה גם על השטח שבו שוכנו הפליטים היהודים. בכדי לסדר שאלות תקציביות, אני אבוא בדברים עם מר קפלן. בנוגע לקשר עם שר הפנים של המדינה, הרי יוכל זה האחרון למנות איש מצדו. בקשר עם זה, מן ההכרח שהמשרד יישאר במקומו ואין להעביר את משרדי המושל למקום אחר.

אני חושב על אפשרות של המעטת חוטי התיל ונתינת אפשרות יותר חופשית

לערבים כדי שלא ירגישו עצמם בתחנת הסגר. כמו כן יש לתת אפשרות לערבים לעבד את שדותיהם ולגדל ירקות בהתאם עם מצב הביטחון.

6. עבודות ניפוי ופינוי

בפגישה שהייתה למושל הצבאי ומר בן זאב, עם מר נקדימון מפקד הגדוד וסגנו מר אנגל, וקצין הביטחון מר אלי, נקבעת תכניתנו כדלקמן:
במשך עשרת הימים שבהם מעבירים את הערבים, יעבור הצבא מבית לבית ויעשה עבודות ניפוי בכל הדירות לגלות נשק וסחורות אחרות.
מפקד הצבא יעמיד לרשות פעולה זו שתיקרא פעולה "תשע", 15 חיילים ביום הראשון של הפעולה, וכוחות אלה יוגדלו אם יורגש צורך בכך.
הכוחות הנ"ל יהיו נוסף לכוחות שתעמיד המשטרה, אין צורך בצו מיוחד להעברת חפצים מבית לבית של המועברים בכל מקרה ומקרה.
האפוטרופוס על רכוש האויב יעמיד פקחים ומכוניות.
מר עזריאל ממשרדי המושל ימלא תפקיד של מפקח ראשי בפעולה זו, והוא יהיה קצין קשר בין המושל ושאר הגורמים.
יזמנו פועלים ערבים לעבודה ושכרם ישולם על ידי משרדי המושל.
נכבדים ערבים שיישארו בבתיהם יקבלו רשיונות מיוחדים.

[...]

מ. לניאדו
מושל צבאי

20.8.48

דין וחשבון שבועי מס. 5

פעולות המושל הצבאי ביפו מיום 15.8.48 עד יום 20.8.48

א. קצב הפינוי של הערבים.

פינוי התושבים הערבים ביפו למקומות מגורים חדשים כמעט שאינו ניכר, לשום משפחה לא אירע איזה סבל או פגיעה. רבים מהם מקבלים ברצון את הפינוי בהשיגם מקומות יותר טובים. הוועדה הערבית משתפת פעולה בבחירות מקומות למועברים. חברי הוועדה הערבית ושאר נכבדים זקנים, בס"ה שבע משפחות נשארו במקומותיהם על פי החלטת שר המיעוטים.

ב. תלונה פורמלית של הוועדה הערבית.

למרות הקצב האיטי של פינוי הערבים והיחס הטוב מצידנו אליהם והמצאת אמצעי הובלה חיים, מצאה לנחוץ הוועדה הערבית להגיש מחאה פורמלית עם שליחת העתקה לצלב האדום ולרוזן ברנדוט. עיקר טענתם שיפו נהפכת לבסיס צבאי בניגוד לחתימת הסכם הכניעה. מכיוון שהעתקה נמסרה למוסדות בעלי אופי בין לאומי כנ"ל, נשלחה העתקה מהתלונה לשר החוץ, עם ביאורים מספיקים מצד המושל שיהוו יסוד לתשובה, אם שר החוץ ימצא לנחוץ לענות על התלונה, או אם ישאלוהו על כך מאיזה צד שהוא.

ג. פגישת המושל הצבאי ומפקדי הצבאות ביפו רמלה ולוד עם מפקד המרחב.

ביום 15.8.48 נתקיימה פגישה של כל הנ"ל במשרד "קרית" לדון בעניין סידור תעודות זהות חדשות לערבים תפושי נשק, וקביעת הריכוזים של הערבים. קיום קשרים בין הנ"ל, יש דיעה בין המפקדים שאולי כדאי יהיה להעביר 2,500 ערבים שנשארו בלוד, רמלה ותחנת הרכבת של לוד בזמן המתאים לעיר יפו.

ד. מאסר חג' מוחמד אבו־לבן חבר הוועדה הערבית.

שופט השלום נתן פקודת מאסר נגד הנ"ל לאחר חיפוש שנעשה בביתו עד גמר החקירה נגדו.

בביתו של הנ"ל נמצאו חמישה פצצים בכיס בגדו שהיה תלוי בארון. בזמן

החיפוש נוכח ד"ר פרעון והמשרתת וחיילת אחת.

ה. מסירת סך 3,500 לא"י לחשבון אוצר המדינה

בביתו של מוחמד אבו־לבן נמצא סכום של 3,500 לא"י שהוא טוען שהם שייכים לוועדה הערבית. היות והחשבונות עם הוועדה תלויים ועומדים והם חייבים סכום כסף ניכר בעד הקמח, ניתנה הוראה לקצין הביטחון ולמר עזריאל מרכז החשבונות במשרד המושל למסור את הכסף לבנק אפ"ק לפקודת שר האוצר עד סידור החשבונות עם הוועדה, ונמסרה הודעה לשר האוצר בנידון זה. יש לקוות שביחד עם סכומים אחרים שנתאמץ לגבות מהם, נוכל לכסות את הגירעון או לכל הפחות לבוא לידי פשרה.

ו. מפקד תושבי יפו הערבים.

[...]

ז. מצב בית הסוהר ביפו.

[...]

ח. שיכון העולים ביפו.

באסיפה שהתקיימה במשרד המושל הצבאי לדון בעניין הנ"ל נכחו [כאן בא פירוט הנוכחים].

מתוך הדו"ח שנשמע מתברר כי עד היום הזה נכנסו עולים חדשים ליפו, כדלקמן:

במושב הגרמנית – 120 משפחה, בשטח מנשיה – 250 משפחה, מועמדים

לשטח מנשיה – 250 משפחה, שייכנסו בימים אלו. [סה"כ]: 630 משפחות. רוב המשוכנים הם בעיקר עולים חדשים המקבלים בערך חדר וחצי למשפחה. בכל יפו אפשר לשכן 4,000 משפחות יהודיות בתוך 5,000 חדר בסך הכל 25,000 נפש. בחודש יולי עלו לארץ 9,000 עולים, אבל בחודש אוגוסט יגיע מספר העולים ל-15,000 נפש. רוב העולים נמצאים במחנות, והוצאות החזקתם בלי דירות עולה לסך של 10,000 (עשרת אלפים לא"י) ליום. בכדי למנוע הסתננות אנשים בלתי רצויים החשודים במעשי שוד וביזה, יש לסדר שהביקורים לבתי החולים יהיו רק דרך רחוב ג'ורג'. [...]

הוסכם לאסוף את כל הרהיטים שנשארו בג'בליה במשך ארבעה ימים, כלומר עד יום שני בבוקר, כדי לאפשר שיכון מהיר. פעולת השיכון תספיק לארבעה ימים מחוץ למאה-זחמישים משפחות שתיכנסנה תוך יום אחד והשאר יתחילו להיכנס לאחר יום השני, י"ח אב תש"ח 23.6.48.

ט. חידוש תנועת האוטובוסים ליפו

[...]

י. הפעלת מכון הרנטגן ביפו.

בפגישה שהיתה במשרדי המושל הצבאי ביפו עם בא כוח הצלב האדום והרופאים הערבים הוחלט, על אף מחאתו של הרופא הערבי ד"ר פרעון, להפעיל את המכון הנ"ל, הנמצא בחסותו של הצלב האדום, לטובת התושבים היהודים והערבים יחד, ואם חבר העובדים לא יהיה מספיק, ימנה מטה השירות הרפואי את האנשים מתוך המומחים שברשותו. חסותו של הצלב האדום תינתן גם להבא. המכון יופעל בייחוד לעזרת הפצועים היהודים אשר בבית החולים דג'אני אשר בקרבת מקום.

יא. חוסר ידיים עובדות ביפו.

לרגלי התפתחות העבודה בנמל יפו ובשירותים אחרים נגלה חוסר ידיים עובדות ביפו אף על פי ששכרם של הפועלים הערבים הורם והוא עומד על יותר מכפליים ממה שהיה נהוג עד כה.

יב. העסקת שבויים ערבים.

מנהל הנמל עורר שאלת העסקת שבויים בעבודות רגילות בנמל. לפי דעת המושל מותר להעביד שבויי מלחמה בעבודות מועילות לפי סעיף 27 של אמנת ג'נבה מתאריך 27.7.29 שמדינת ישראל הצטרפה אליה. יש לבוא בדברים בנוגע לעניין זה עם חוגי הממשלה הגבוהים בטרם תופעל שיטה זאת, בפרט בעבודות אשר על ידי הנמל.

[...]

29.8.48

דו"ח שבועי מס' 4**פעולות המושל הצבאי ביפו מיום 21.8.48 עד 28.8.48****1. שימת יד על מחסני הוועדה הערבית**

השאלה הנמרצת ביותר השבוע היתה שימת היד על מחסני הוועדה הערבית ותפישת כל פנקסי החשבונות והדוקומנטים שלהם. הפעולה נעשתה על ידי מינהל האספקה של מחוז הדרום מר טישלר על ידי שליחו מר ברום בשיתוף אחדים מפקידי משרדי המושל הצבאי וכוחות משטרה.

פעולה זו היתה הכרחית בכדי:

- א. לגלות כמה כמויות של מצרכי אוכל ואחרים נמצאים ברשות הוועדה מאחר שלא נענו לדרישתי להמציא לי אינוונטר של כל מה שנמצא ברשותם.
 - ב. לשים יד על הכספים שיימצאו בעין.
 - ג. להבהיר את צרכי הפעולות הנכונות או הבלתי נכונות שנעשו על ידי הוועדה מתוך הספרים והפנקסים, הקבלות, הפקטורות וכו'.
 - ד. לגלות מחסנים נסתרים המוחזקים שלא ברשות.
- הפעולה נמצאת עוד בשלב הראשון שלה והיא נמשכת בכל מארס, ומוקדם עוד למסור דו"ח עליה. לעת עתה יש לציין מה שנמסר לי בעל פה.
- א. נמצאה כמות קפה גדולה אשר חברי הוועדה לא מסרו על מציאותה לעורכי הביקורת. הכמות נמצאת במקומות שונים שאינם מהווים חלק ממחסני הוועדה. מעריכים את הכמות ל-800 שק קמח לבן. כמו זו מחירה אלפי לירות.
 - ב. נמצא מחסן נעליים שלא היה ידוע לי או לעוזרי ואשר מפתחותיו היו בידי אחד מפקידי המושל המחוזי. פקיד זה אומר שמחסן זה מיועד להלבשת ילדים עניים ערבים על פי המלצת הוועדה. לפי העדות הראשונה של פקידי הצרכניה של הוועדה הערבית שנמסרה בכתב למר ברום נודע לנו כי בצרכניה היו מוכרים כל יום מצרכים ל-3,000 נפש ערבים בכסף, ומחלקים ל-2,000 נפש מזונות חינם אין כסף, אם נחשוב ששלושת אלפים נפש אלה קונים כל אחד מהם ב-100 מיל ליום מצרכים יוצא ששהכנסה היא 450 לירה ליום. היכן נעלם כל הכסף הזה ובפרט אם נביא בחשבון שרוב המצרכים או אולי כולם הם קיבלו אותם חינם, ועוד מוסיפים לקבל מהמחסנים המתגלים כל יום.
- זוהי השאלה שהעמדתי אותה בכל חריפותה בפני מבצעי המפעל שאני דורש תשובה מיידית.

הזמן רואה חשבון מוסמך הבקי בשפה הערבית לבדיקת החשבונות.

2. פיקוח על הוצאת הסחורות מיפו

כידוע לכבודו נמשכת הוצאת הסחורות מיפו יום יום על ידי האפוטרופוס על

רכוש האויב. מכיוון שכל הוצאת סחורות דורשת רשיון מאת המושל קיבלו פקידים אחדים מהמשרד הנ"ל ייפוי-כוח לחתום בשם המושל לפי שיטה שהיתה נהוגה עד היום.

שיטה זו לא נתנה אפשרות של ביקורת יעילה על ידי פקידים העומדים בקשר ישיר עם המושל. משום כך פניתי ארבעה פקידים נאמנים כדי שישגיחו בשבע עיניים על כל הנעשה.

עבודת פקידים אלה במשך שבוע אחד גילתה כמה וכמה ליקויים בשטח העבודה והפיקוח שדרשתי את תיקונם. ראשית כל דרשתי חיסול מחסן הביניים הנמצא על יד המחסום והעברת כל הסחורות שבו למחסן המרכזי. שנית, רישום יותר מפורט של כל סחורה מוצאת. שלישית, ליווי ולפעמים פיקוח סודי על הפעולות. רביעית, ביטול זכות חתימה בשם המושל לפקידים שאינם עוברים ישר תחת השגחתו.

אקווה שיעילותו של תיקון זה – תתגלה בימים הקרובים.

3. קביעת מקומה ותפקידה של הוועדה הערבית.

במכתב מפורט בן שלושה דפים ששלחתי בשפה האנגלית לוועדה הערבית לשעת חירום בתשובה לכל התזכירים וכתבי השיטנה שלהם, הבעתי בצורה שאינה משתמעת לשני פנים את מקומה ותפקידה.

תמצית מכתבי היא זו:

א. אין לחזור ולהשטין על שיכון היהודים בבתים הריקים של הערבים ביפו בטענה מסולפת שדבר זה מתנגד לאמנת ג'נבה – אין באמנת ג'נבה משנת 1929, ואף לא באלה שקדמה לה משנת 1903, שום רמז לאיסור זה – ופעולה זו היא מותרת לפי כל החוקים והנוהג הבין לאומי בזמן המלחמה.

ב. אין לוועדה להכניס את ראשה לענייני פוליטיקה גבוהה ולהכין תזכירים המעובדים לשם אקספורט. דבר זה אינו מתפקידיהם, ואני לא אעביר תזכירים כאלה לליגה הערבית, וכמו כן הצלב האדום לא יעבירם אלא יחזירם להם כפי שכבר עשה.

ג. התעלמותם הממושכת מהצורך להחזיר את החיים הנורמליים בעבודה, במסחר ובתעשייה – על אף השתדלותו של המושל אינה מראה על רצון טוב לפעול לטובת האוכלוסייה הערבית של יפו.

ד. טענתם ההולכת ונשנית מדי פעם בפעם שהצד היהודי מפר את ההסכם שנחתם בין כוחות ההגנה ובינם – באה רק לסמות את העיניים. ההסכם הנ"ל קובע רק תנאי אחד: שעליהם להישמע להוראות מפקד כוחות ההגנה או באי כוחו אשר ניתנו או יינתנו בעתיד, וזהו התנאי שהם התחייבו לקיים.

הוראות מפקד כוחות ההגנה נמסרו להם עם חתימת ההסכם. עד היום לא נעשה מהצד היהודי שום דבר בניגוד להוראות אלה. מפקד כוחות ההגנה או כל איש

אחר במקומו יוכל למסור הוראות חדשות שעליהם לקיימם, ואם המפקד לא עשה זאת – כי לא מצא סיבה לכך ועליהם להיות שמחים.

ה. התושבים הערבים ביפו הם המאושרים ביותר מכל האוכלוסיה הערבית. הם נהנים ממצב בריאות מצוין, מקבלים מזון בשפע יותר מכל משפחה אחרת בתל אביב, ויש לחדול מדברי קינות ונהי המפזרים אבק בעיניים.

ו. אף כי הוועדה הערבית איננה משתפת עד עכשו פעולה במידה מספיקה – ימשיך המושל הצבאי במאמציו להחזרת החיים הנורמליים ביפו, על ידי פתיחת החנויות, הפעלת התעשיות ובתי המלאכה, וגם יציע על יסוד קופת אשראי למחוסרי אמצעים לפתוח את חנויותיהם ועסקיהם, כי אין אנו מביטים על האזרחים הערבים היושבים ביפו כעל אויבים, ורוצים אנו בטובתם ואם גם הוועדה תדאג לטובתם יהיה בינינו שיתוף עבודה בעתיד. העתקה ממכתבי הנ"ל הקובע פעם אחת ולתמיד את היחסים בין המושל הצבאי והוועדה הערבית נשלחה אל כבודו.

[...]

5.9.48

דו"ח שבועי מס' 5

פעולות המושל הצבאי ביפו מיום 28 באוגוסט 1948 עד יום 5 ספטמבר 1948

1. רישום המצרכים שברשות הערבים.

לאחר שימת היד על מחסני הוועדה הערבית נערכה רשימה של כל המצרכים אשר במחסנים של הוועדה הערבית ביפו.

במחסנים נמצאו ששים־ושניים סוגים של מצרכי אוכל, ולא עולה על הדעת שהם קיבלו אותם מידי המושל שקדם לי.

יש מקום לחשוש שסחורה זו נאגרה במקומות שונים, ואולי גם למטרות שונות מכיוון שבין סוגי הסחורה יש כאלה שהערבים אינם משתמשים בהם כגון סוכריות ממין משובח שמחירם אלפי לירות, ביסקוויטים בכמות גדולה וכו'. אין אני יכול לקבוע לעת עתה את מחירם של המצרכים עד אשר תיגמר ההערכה הנעשית על ידי המפקח על המזונות.

2. העברת המחסנים הערבים למקום בטוח.

בכדי לשים עין פקוחה על המחסנים שנשארו ושערכם עולה הרבה אלפי לירות נתתי הוראות להוציאם מן המחסנים העומדים תחת רשות הוועדה הערבית

ולהעבירים למחסנים אחרים של משרדי המושל לאחר עריכת רשימה מפורטת של כל המועבר.

בפעולה זו עובדים מצדי כמה פקידים ופקחים. לאחר גמר הריכוז יש בדעתו למסור את קביעת כמות החלוקה פעם לשבועיים או לחודש ולמסור להם את הכמות הנחוצה להם. כמובן שאעמוד על כך להבטיח את התמורה בכל האופנים. עבודת החלוקה והמסירה תיעשה על ידי פקידים יהודים.

ההוצאות תהינה מכוסות פי עשרה על ידי מניעת הבזבזים והפקרת המצרכים. יש להכניס שיטת ביקורת יעילה על אוכלי לחם חסד המקבלים מצרכים חינם עד היום.

3. מאמצים ליצור שיטת הכנסות לאוצר.

השיטה הנהוגה עד היום שאנחנו רק מוציאים כסף על הערבים מבלי לקבל מהם כלום אף מאלה היכולים וצריכים לשלם איננה יכולה להימשך יותר. ואני מתכוון לשים לה קץ.

זוהי שערוריה אם מתוך כל תושבי יפו אין אף אחד משלם בעד מים. במשך כל החודשים שעברו סיפקו משרדי המושל את כל ההוצאות למכון המים, פועלים ומכוננים, מבלי לקבל שום תמורה.

אותו מצב שורר גם בענייני כל השירותים הסניטריים והעירוניים שאנו מספקים אותם חינם. ואין איש מבין הערבים אשר ישלם איזה מס שהוא. מתוך תקציב של 2,144 לירות שעלו משרדי המושל הצבאי ביפו בחודש יולי, רק סכום של 340 לירות היה לפקידות המשרד, בשעה שההוצאות לערבים, משטרה ערבית, פועלי ניקיון ערבים, מכונאים וכו' עלו לסך של 1,150 לירות, ולאחר כל זה אין הכנסה של מיל אחד.

משום כך אני מכין הצעה שיהיה אפשר ליצור מקור של הכנסות, לפי שעה אינני מרשה פתיחת בתי עסק, חנויות, מכולת, בתי קפה, וחנויות אופניים וכו', מבלי רשותי ומבלי תשלום מס. גם אלה שהם קיימים חייבים לשלם מס. הכינותי טופסים של בקשות לרשיונות וכן טופסי רשיונות שדוגמתם אמציא לכבודו.

[...]

3. החיפוש אחר רכוש פלסטיני אצל הפלסטינים [מבחר]

24 בפברואר, 1949

**אל: מר גד מכנס, המנהל הכללי של מרד המיעוטים.
מאת: מ. שניאורסון, נציג משרד המיעוטים ביפו.**

לפי בקשתך ביקרתי עם מר דנקנר – בא כוח משרד האפוטרופוס על נכסי נפקדים – בשכונה הערבית ביפו, על מנת לחקור אם נמצא בשכונה רכוש גנוב השייך לנפקדים. בדקנו ב־8 בתים מאוכלסים בערבים, לפי הרשימה שנמצאה בידי מר דנקנר. לפי דעתו של זה האחרון ופקידי משרד האפוטרופוס היינו צריכים למצוא בבתים אלו רכוש נפקדים גנוב, אך לא מצאנו שום דבר ממין זה. לבתים מרוקנים מיושביהם לא הובלתי.

הצעתי היא להפסיק תיכף ומיד את החיפושים הנ"ל, כי פעולה זו סכנתה מרובה; לא רק שאין לצפות ממנה לתוצאה ממשית של מציאת רכוש נפקדים, אלא היא עלולה גם לעודד יחסי הפקרות מצד העולים החדשים והחיילים המשוחררים כלפי האוכלוסיה הערבית. האטמוספירה מחושמלת דייה ברובע הערבי הגדור: מפאת המפולת בעיר העתיקה מכניסים עתה עולים וחיילים נכים במקום הפולשים שהוצאו והדבר מעורר אי שקט ופחד בלאו הכי. החיפושים הנ"ל עלולים להשפיע לרעה על התושבים היהודים החדשים שאף הם ייכנסו לבתי ערבים לצרכי חבלה והתוצאות תהיינה בלתי נעימות.

אני מעורר את תשומת ליבך לעובדה שבאי כוח ברית פועלי א"י ביפו התאוננו לפני היום שהפועלים הערבים מפחדים לעזוב את בתיהם לצורך העבודה מחשש גזילת חפציהם בזמן היעדרם.

אני פונה אליך גם בבקשה להמליץ בעד הגברת מספר השומרים ביפו – ולו גם באופן זמני – לשם מניעת התפרצויות מצד העולים והחיילים המשוחררים שהיינו עדים להן בשבוע האחרון.

בכבוד רב

פ. שניאורסון

27 בפברואר 1949

אל: גד מכנס, מנהל הכללי של משרד המיעוטים
מאת: פנחס שניאורסון, נציג משרד המיעוטים ביפו.

הנידון: חיפושים בבתי ערבים ביפו

אני פונה אליך שוב בנידון זה. אתמול ב־24.2.949, פנה אלי שוב מר דנקנר ממשד האפוטרופוס על נכסי נפקדים בבקשה להמשיך את החיפושים בכל בתי הערבים והפעם סירבתי. באותו מעמד קיבלתי לטיפול מכתב מהמנהל של "אוצר מפעלי ים" אל המושל הצבאי ביפו, בו נאמר:

"בימים האחרונים אנו עדים להפרעות רציניות בעבודה מפאת אי הופעתם המסודרת לעבודה של הערבים המועסקים על ידנו במעגן יפו. אנו מבינים כי הנ"ל נגרם עקב החיפושים המוצאים לפועל עתה בשטח יפו. כידוע לכבודו נגרמו לנו גם בלאו הכי הפרעות בעבודה בחודשים האחרונים בגלל מזג האוויר, ואנו עושים מאמץ מיוחד עתה לנצל את הים השקט. נודה לכבודו אם יואיל לנקוט בצעדים האפשריים למניעת ההפרעות."

אני מדגיש שוב בתור אדם המכיר יפה את יפו הערבית שעל ידי חיפושים אלה לא ימצא שום דבר. פעולות החדירה לתוך בתי ערביים ומעשי החיפושים עלולים לגרום אך ורק נזק מוסרי ומדיני, וכרגע ההתמרמרות גדולה מאוד. אני מבקש, אפוא, בכל לשון של בקשה, לעשות את כל האפשרי למען יבוטל צו החיפושים הנ"ל.

פ. שניאורסון

4. הריסתה של שכונת מְנִשִּׁיה

אוקטובר 1948

אל: שר הכספים.
מאת: הוועדה להריסת בתים בגבולות יפו.

הנידון: הריסת שכונת מְנִשִּׁיה

1. בישיבתה של ועדת השרים לענייני רכוש נטוש, שהתקיימה ביום 17.9.48 הוטל על החתום מטה לחוות דעת בעניין הנדון.
2. ביום 19.9.48 נועדה הוועדה לפגישה עם באי כוח ע.ת.א ובתוכם המהנדס העירוני וקיבלה מהם הסברים בעל פה על צורך ההריסה והיקפה. לפי בקשת

הוועדה המציא המהנדס העירוני לוועדה הסברים בכתב במכתבו מיום 30.9.48 אשר העתקו הימנו ר"ב.

3. ב־20.9.48 סיירה הוועדה בשטח הנדון ועמדה מקרוב על מצב הבניינים מבחינת בניין ערים ומבחינת הבריאות והסניטציה.

4. בישיבותיה בימים 7.10 ו־10.10.48 דנה הוועדה בחומר שהוגש לפניה ולאחר שביררה את השאלות הכרוכות בהריסה ואף התייעצה עם יועצים משפטיים, הגיעה הוועדה לידי מסקנות דלקמן:

א. הריסת הבתים היא רצויה מבחינת תכנון בניין ערים והשמירה על בריאות הציבור וביצוע הפעולה בהקדם תביא ברכה לתכניות בעתיד.

ב. יש להסתפק בהריסת הבתים הקרובים לתל אביב, היינו בשטח המשתרע דרומה לה עד רחוב ברנט.

ג. לדעת היועצים המשפטיים עומדים מכשולים חוקיים לביצוע ההריסה על ידי עיריית תל אביב, אולם מבחינה עקרונית אפשר למצוא דרכים שתאפשרנה להרוס את הבתים מבלי שיהיה צורך לשלם פיצויים לנפגעים. מכל מקום לא התעכבה הוועדה על הבעיה החוקית והמשפטית והצטמצמה אך בבירור התועלת המעשית שתצמח מההריסה.

ד. יש להבהיר לעיריית תל אביב, כי בהסכמתה לתכנית ההריסה אין הממשלה מקבלת על עצמה כל אחריות שהיא לנזקים לרכוש או לנפש העלולים להיגרם כתוצאה ממנה והעירייה היא שתצטרך לשאת בכל הנזקים שייגרמו עקב ההריסה ולפצות את האנשים שייפגעו על ידי כך. כן תהיה העירייה אחראית לשיכון מחדש של 240 המשפחות אשר – בהתאם למכתבו האמור של המהנדס העירוני – תיאלצנה לעזוב את מקום מגוריהן כתוצאה מההריסה.

ה. הוועדה ממליצה על מתן הלוואה והשתתפות בהוצאות כמבוקש על חשבון העירייה, אולם נראה לנו כי כדי שהממשלה לא תצטרך לשאת באחריות להוצאות ההריסה יש לרשום את הנכסים למטרה כללית מבלי לפרט שהם לצרכי ההריסה.

א. אבנר יו"ר

ג. מכנס חבר

י. מינסטר חבר